

‘Niet boer maar burger moet centraal staan’

De druk van de intensieve veehouderij op natuur en milieu moet drastisch omlaag, en de tijden veranderen. Krimp van de veestapel ligt in het verschiet.

Contact: Tia Hermans
Tia.Hermans@wur.nl
0317 - 48 16 81

Boeren klagen ten onrechte dat de Nederlandse overheid ze door strenge regelgeving het leven moeilijk maakt. De overheid houdt de boer juist de hand boven het hoofd, zegt Tia Hermans, onderzoeker bij Alterra. Als de overheid zich evenveel zorgen zou maken over de burger als over de boer kan het landelijk gebied beter worden benut.

‘Het werd me laatst bij een bijeenkomst in Overijssel weer eens duidelijk: Nederland is emotioneel een boerenland’, zegt Hermans. ‘Boeren, maar ook bestuurders zien het land in eerste instantie als het gebied waar boeren hun brood moeten verdienen. Al het andere staat op de tweede plek. Dat is jammer.’ ‘Boeren zeggen: wij worden weggepest. Maar dat is niet zo. De Nederlandse overheid doet van alles om de boeren uit de wind te houden.’ Neem de derogatie, de regeling dat Nederlandse boeren niet aan alle milieueisen van de EU hoeven te voldoen. Boeren weten heel goed dat ze in de problemen komen als Nederland die status aparte verliest en ze aan dezelfde normen moeten voldoen als hun collega’s in andere EU-landen, aldus Hermans. Nu is Nederland een van de grootste exporteurs van vlees en zuivel in de EU, en dat allemaal in een dichtbevolkt land met hoge grondprijzen en veel druk op de ruimte. Onlogisch, voor intensieve veehouderij zijn dunbevolkte landen geschikter. ‘In Duitsland zijn de prijzen van de grond al de helft van hier.’

Die hoge grondprijzen en de groeiende concurrentie op de wereldmarkt zullen Nederland volgens Hermans steeds minder aantrekkelijk maken voor de intensieve veehouderij. ‘De omslag kan snel gaan. Vroeger was Nederland hét pluimveeland. Ook wetenschappelijk gezien stond Nederland voorop. Dat is allang niet meer zo. Aan alle universiteiten in Nederland en België studeert misschien een enkeling pluimveehouderij. De literatuur komt tegenwoordig uit Zuid-Amerika. Dat kan met de varkens en de koeien ook heel snel zo zijn. Er hoeven maar een paar mensen in Brazilië te bedenken dat ze de soja beter kunnen gebruiken voor eigen varkens en het is snel afgelopen hier. Die vleesproductie kan net zo goed op een andere plek. De echte grote jongens hebben dat al lang gezien. Die hebben hun bedrijven al gepakt of hebben hier nog een klein bedrijf en werken ondertussen aan grote bedrijven over de grens.’ VION en Friesland-Campina realiseerden in 2009 respectievelijk slechts 12 en 29 procent van hun omzet in Nederland. Die zijn ook al niet meer afhankelijk

‘Schaalvergroting, milieueisen, liberalisering en mindergebruik van antibiotica zullen zorgen dat koeien nog minder buitenkomen dan nu.’

van de binnenlandse productie. Hermans: 'De overheid richt zich nu op de lage middenmoot onder de veehouders, in plaats van op de toekomst.' Een krimp van de veehouderij in Nederland hoeft op langere termijn ook voor de boeren geen ramp te betekenen, vindt Hermans. Want zo rooskleurig is de toekomst van de boer niet.

Loonwerker

De meeste veehouders koesteren het beeld van de hardwerkende ondernemer die met zijn eigen handen zijn brood verdient. Langzamerhand wordt de boer echter steeds meer een loonwerker van grote industriële bedrijven, signaleert Hermans. 'In andere sectoren van de landbouw zie je wat de veehouder mogelijk te wachten staat. In de fruitteelt bijvoorbeeld worden appelrassen vervangen door merken. Zelfstandige fruittelers worden daarmee een soort franchisenemers van bedrijven die het merk in eigendom hebben. Zij moeten royalty's betalen voor elke appel die ze verkopen. Ik zie iets vergelijkbaars gebeuren in de melkveehouderij. FrieslandCampina haalt de melk uit elkaar voor allerlei stoffen en maakt daar producten van. De boer wordt zo steeds afhankelijker van de industrie en verandert steeds meer in een loonwerker.'

'Boeren zitten in een paradoxale positie. Ze zijn rijk omdat ze beschikken over een geweldig vermogen in de vorm van land en gebouwen, maar tegelijkertijd zijn ze arm omdat dit vermogen nauwelijks rendeert waardoor ze rond moeten komen van een schamel inkomen.' Ze leven dus arm en sterven rijk, zogezegd.

Maar waarden de burgers niet juist de agrarische cultuurlandschappen die zijn gemaakt en worden onderhouden door boeren? Zonder boeren geen koeien in de wei, geen knotwilgen langs de sloot en geen houtwallen tussen de akkers. Hermans: 'Daar kun je veel op afdingen, het is de nostalgie van deze generatie. Maar is het daarmee ook het landschap dat onze kinderen willen? Een oma vertelde me pas dat ze haar kleinkinderen met geen stok naar buiten kreeg. Zij woont op het Friese platteland, haar kleinkinderen groeien op in Amsterdam. Wat mensen waarden aan een landschap is het gevolg van inprenting.' Of de koe nog lang een plek in dat collectieve geheugen heeft, is de vraag. 'Toen ik vlak na de zomervakantie van Wageningen naar die bijeenkomst in Overijssel reed, een provincie waarbij je het beeld hebt dat de koeien er nog echt buiten lopen, heb ik nog geen twee kopsels koeien gezien. De koe is al zowat weg uit de Nederlandse wei. Ontwikkelingen als

schaalvergroting, strengere milieueisen, produceren voor wereldmarktprijzen en minder gebruik van antibiotica zullen zorgen dat koeien nog minder buiten komen. Veertigers van nu verlangen ook niet naar het beeld van varkens in de wei, want dat hebben ze nooit gezien. Zo zullen toekomstige generaties ook niet meer terugverlangen naar de koe in het landschap.'

De Nederlandse overheid zou volgens Hermans daarom ook niet het boereninkomen maar de behoeftes van de Nederlandse bevolking centraal moeten stellen. 'Voor Nederland is groen en gezondheid de belangrijkste functie van het landelijk gebied. Nu raakt dat ondergesneeuwd omdat bijplussen van boereninkomens het eerste doel is.'

'Onderken je dat het landschap het doel is van je beleid en niet de boereninkomens, dan kom je tot andere oplossingen. Als koeien in de wei daarbij belangrijk zijn, dan kun je bijvoorbeeld ook kiezen voor vleeskoeien die geen uitgebalanceerd dieet nodig hebben en veel minder intensieve zorg. Je hebt dan ook geen last van de landschapselementen die nu door de drang tot schaalvergroting vaak in de verdrukking komen, maar misschien wel juist baat bij. Dan is landbouw één van de middelen om je landschapsdoelen te realiseren in plaats van een doel op zich.'

